

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-15-0330****Človek a krajina na Kysuciach a priľahlom Považí v stredoveku a na začiatku novoveku**Zodpovedný riešiteľ **PhDr. Gabriel Fusek, CSc.**Príjemca **Archeologický ústav SAV**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Archeologický ústav SAV Nitra

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

nie

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

nie

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

BEDNÁR, Peter – STANEKOVÁ, Zuzana – ŠIMKO, Peter (zost.): Budatínsky hrad. Archeologický ústav SAV Nitra a Považské múzeum v Žiline. Nitra – Žilina 2017. 236 s. ISBN 978-80-88877-81-3

BEDNÁR, Peter – STANEKOVÁ, Zuzana – ŠIMKO, Peter (zost.): Budatínsky hrad. 2. rozšírené vydanie. Nitra : Archeologický ústav SAV ; Žilina : Považské múzeum, 2019. 279 s. ISBN 978-80-88877-81-7.

BEDNÁR, Peter: Hrady a opevnené sídla v stredoveku. In: BEDNÁR, Peter – STANEKOVÁ, Zuzana – ŠIMKO, Peter (zost.): Budatínsky hrad. Archeologický ústav SAV Nitra a Považské múzeum v Žiline. Nitra – Žilina 2017, s. 22 – 24. ISBN 978-80-88877-81-3

BEDNÁR, Peter – ŠIMKOVIC, Michal – MATEJKA Miroslav – STANEKOVÁ Zuzana: Stredoveký hrad z pohľadu architektúry a archeológie. In: BEDNÁR, Peter – STANEKOVÁ, Zuzana – ŠIMKO, Peter (zost.): Budatínsky hrad. Archeologický ústav SAV Nitra a Považské múzeum v Žiline. Nitra – Žilina 2017, s. 40 – 47. ISBN 978-80-88877-81-3

BEDNÁR, Peter – ŠIMKOVIC, Michal – MATEJKA Miroslav – STANEKOVÁ Zuzana: Prestavby hradu za Suňogovcov z pohľadu najnovších výskumov. In: BEDNÁR, Peter – STANEKOVÁ, Zuzana – ŠIMKO, Peter (zost.): Budatínsky hrad. Archeologický ústav SAV Nitra a Považské múzeum v Žiline. Nitra – Žilina 2017, s. 59 – 68. ISBN 978-80-88877-81-3

STANEKOVÁ Zuzana – BEDNÁR, Peter: Archeologické nálezy z výskumu hradu. In: BEDNÁR, Peter – STANEKOVÁ, Zuzana – ŠIMKO, Peter (zost.): Budatínsky hrad. Archeologický ústav SAV Nitra a Považské múzeum v Žiline. Nitra – Žilina 2017, s. 126 – 135. ISBN 978-80-88877-81-3

BEDNÁR, Peter - VOJTEČEK, Marek - DAŇOVÁ, Klaudia. Nález stredovekej cesty v

katastry obce Nededza, okres Žilina. In Dejiny cestnej dopravy na Slovensku II : Zborník z konferencie Žilina-Budatín, 9. február 2017. - Žilina : Považské múzeum, 2017, s. 25-40. ISBN 978-80-88877-78-3.

BEDNÁR, Peter. Drevozemné opevnenia v Kysuckej vrchovine. In Vlastivedný zborník Považia, 2019, č. 29, s. 251-262.

BEDNÁR, Peter – DAŇOVÁ, Klaudia – VOJTEČEK, Marek: Zaniknutá stredoveká dedina v Nededzi. Katalóg nálezov. Časť 1. Nitra, v tlači (45 AH + GIS projekt)

DEBNÁR, Peter: Lesy na Kysuciach a ich využitie v minulosti na príklade výroby drevného uhlia. In: Študijné zvesti AÚ SAV 68/1, 2021, v tlači. ISSN 0560-2793 Registrované v: WOS, Scopus

FUSEK, Gabriel. Kleiner Hortfund von Divinka. In Archäologische Studien zum frühen Mittelalter : Internationale Konferenz Nitra vom 18. bis 20. Oktober 2016. - Nitra : Archeologický ústav SAV, 2017, s. 33-44. ISBN 978-80-8196-009-3.

FUSEK, Gabriel: Early Medieval Hillfort in Divinka, Northwestern Slovakia. In: J. Lux – B. Štular – K. Zanier (ur./eds.): Slovani, naša dedičina/Our heritage: the Slavs. Ljubljana 2018, 103 – 107. ISBN 978-961-6990-36-3.

FUSEK, Gabriel. Pevnostný systém hradiska v Divinke. In Vlastivedný zborník Považia, 2019, č. 29, s. 208-240.

FUSEK, Gabriel. Zriedkavý typ ostrohy z Divinky. In: Musaica Archaeologica, v tlači.

FUSEK, Gabriel: Včasnostredoveké hradisko v Divinke. Nitra, v tlači (15,5 AH)

FUSEK, Gabriel – HOLEŠČÁK, Michal: Hillfort in Divinka in NW Slovakia. In: T. Tkalčec – T. Sekelj Ivančan – S. Krznar – J. Belaj (eds.): Fortifications, defence systems, structures and features in the past. Proceedings of the 4th International Scientific Conference on Mediaeval Archaeology of the Institute of Archaeology Zagreb, 7th – 9th June 2017. Zagreb 2019, 137–146. ISBN 978-953-6064-47-2.

FUSEK, Gabriel – HOLEŠČÁK, Michal. Najstaršie opevnenie Veľkého vrchu v Divinke. In: Sídla, artefakty a čas... : Zborník štúdií o dobe bronzovej a dobe halštatskej k 75. narodeninám Ladislava Veliačika. – Nitra ; Vrútky : Archeologický ústav SAV : Via Magna, s.r.o., 2018, s. 83–94. ISBN 978-80-8196-020-8.

FUSEK, Gabriel – HOLEŠČÁK, Michal. Der Burgwall Großer Berg bei Divinka. Vorbericht In Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV, 2019, č. 66, s. 161-172. ISSN 0560-2793. Registrované v: WOS, Scopus

FUSEK, Gabriel – SLANÁ, Andrea: Hradisko v Divinke vo veľkomoravskom období. Monumentorum tutela 29, 2018, s. 85 – 96.

FUSEK, Gabriel – SLANÁ, Andrea. Archeologický výskum hradiska v Divinke. In: 30 rokov výskumu Nitrianskeho hradu. Nitra, v tlači.

FUSEK, Gabriel – SLANÁ, Andrea: Slovanské hradisko na Veľkom vrchu. Katalóg výstavy/Slavic Hillfort on Big Hill. Exhibition Catalogue. Považské múzeum v Žiline – Archeologický ústav SAV Nitra. Žilina 2020. ISBN 978-80-88877-86-8 (3,5 AH)

FUSEK, Gabriel – SLANÁ, Andrea – STANEKOVÁ, Zuzana. Archeologický výskum hradiska na Veľkom vrchu v Divinke. Predbežná správa. In: Výsledky nových archeologických výskumov na strednom Slovensku. Ed. Simona Sliacka. – Ružomberok : Liptovské múzeum, 2016, s. 75–84. ISBN 978-80-971535-5-7.

HOLEŠČÁK, Michal. Medieval archery equipment from the territory of Slovakia. - Nitra : Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences ; Bratislava : VEDA, 2019. 124 s. Archaeologica Slovaca Monographiae : Studia, Tomus XXXI. ISBN 978-80-8196-033-8.

HOLEŠČÁK, Michal. „Severský“ hrot šípu z Divinky. In Hradiská – svedkovia dávnych čias II. Zborník príspevkov o hradiskách a ich obyvateľoch. - Dolná Mariková : Občianske združenie Hradiská, 2019, s. 91–94. ISBN 978-80-973032-2-8.

HOLEŠČÁK, Michal – SLANÁ, Andrea: Archeologický výskum stredovekého hrádku v Divinke, poloha Hradisko. In Vlastivedný zborník Považia, 2019, č. 29, s. 241-249.

HOLEŠČÁK, Michal – SLANÁ, Andrea: Stredoveký hrádok v Divinke a Divine. In: Slovenská archeológia 68, 2020, 335 – 351. ISSN 1335-0102 Registrované v: WOS, Scopus

VOJTEČEK, Marek. Malé šance a Valy v Čiernom : Príspevok k poznaniu pevnostného systému Jablunkovského priesmyku. In Archaeologia historica, 2016, roč. 41, číslo 2, s. 195–210. ISSN 0231-5823. Registrované v: Scopus

VOJTEČEK, Marek. Relikty novovekého fortifikačného systému v Čiernom na Kysuciach. In Vlastivedný zborník Považia, 2019, č. 29, s. 296-315.

Vojteček, M.: Relikty kopaničiarskeho osídľovania na severných Kysuciach (parcelácia,

cesty, polia). In: *Archaeologia historica*, v tlači. Registrované v: Scopus VOJTEČEK, Marek - NEMERGUT, Adrián. Dokumentácia zaniknutých ciest v katastri obci Svrčinovec, Čierne a Skalité : Náčrt problematiky kopaničiarskej kolonizácie na území severných Kysúc In *Archaeologia historica*, 2016, roč. 41, číslo 2, s. 525–544. ISSN 0231-5823. Registrované v: Scopus

Uplatnenie výsledkov projektu

V prvom rade ide o uplatnenie priamo v archeologickom bádání doma i v zahraničí. Inšpirujúca môže byť napríklad použitá metodika využitia výsledkov prieskumu leteckým skenovaním v konfrontácii s historickými mapami a toponomastickými prameňmi. Inovatívny je aj spôsob vzájomného prepojenia katalógu nálezov a nálezových situácií z Nededze v rámci GIS projektu so zobrazením na pláne lokality, prípadne spôsob vyhodnotenia výsledkov série rádiouhlíkových dát z Divinky. Závery vyplývajúce z viacerých výstupov nabádajú k intenzívnejšiemu využívaniu moderných terénnych dokumentačných metód než je tomu doteraz. Tieto postupy môžu využiť muzeálni i akademickí archeológovia pri svojej práci, takisto vysokoškolskí pedagógovia pri výučbe. Dosiagnuté výsledky sa okrem archeológie využijú aj v historickom a etnologickom bádání. Nemenej závažný je aj spoločenský prínos v rámci vlastivednej výchovy obzvlášť v miestnom prostredí.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

V oblasti terénneho prieskumu a výskumu sa využili moderné rekognoskačné, dokumentačné, datovacie a vyhodnocovacie metódy. Na základe získaných podkladov sa rekonštruovala stredoveká cestná sieť v Žilinskej kotline a južnej časti Kysúc, identifikovali sa relikty sídelnej, ťažobnej a výrobnjej činnosti v kysuckom regióne. Taktiež umožnili vytvoriť 3D modely zaniknutých obranných stavieb. Rádiouhlíkovou metódou sa datovala väčšia séria vzoriek, čím sa podarilo spresniť osídlenie z neskorej doby bronzovej a včasného a vrcholného stredoveku na dvoch skúmaných lokalitách v Divinke a v Divine. Prínosom projektu je dôkladné zdokumentovanie a vyhodnotenie včasnostredovekých prameňov, čo umožnilo stanoviť sídelný priestor a dynamiku jeho osídlenia. To sa koncentrovalo do nížin Bytčianskej a Žilinskej kotliny, z Kysúc sú známe nálezy len z ich južného okraja. V závere veľkomoravského obdobia sa mocenským centrom oblasti stalo hradisko v Divinke, ktoré sa systematicky skúmalo. Vývoj fortifikácií sa sledoval až do obdobia novoveku. V Divinke-Divine sa po prvý krát v regióne odkryl stredoveký hrádok z konca 13. stor., charakterizovali sa mladšie hrádky v Kysuckej vrchovine, veľká pozornosť sa venovala vývoju hradu Budatín, taktiež novovekému pevnostnému systému Jablunkovského priesmyku. Štúdium neskoršieho osídlenia sa orientovalo na etapizáciu zakladania dedín na Kysuciach, pôdorysné typy dedín, právnu formu dedinských sídel a ich správy. Do rozsiahlej katalógovej práce sa sústredili poznatky zo zatiaľ najväčšieho skúmaného areálu stredovekej dediny na Slovensku v Nededzi. Základné ciele projektu sa podarilo naplniť.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

For the field survey and research, modern reconnaissance, documentation, dating and evaluation methods were used. On the basis of the obtained data, the Medieval road network in the Žilina Basin and the southern part of Kysuce Region was reconstructed, and relics of settlement, mining and production activities in the Kysuce region were identified. Detailed field research made also possible to create 3D models of past defensive structures. A larger series of samples was dated by the radiocarbon method, which succeeded in refining the settlement from the late Bronze Age and the Early and High Middle Ages at the two studied localities in Divinka and Divina. The benefit of the project is a thorough documentation and evaluation of Early Medieval sources, which made it possible to determine the settlement space and its dynamics. It was concentrated in the lowlands of the Bytča and Žilina basins, there are known finds only from southernmost parts of Kysuce region. At the end of the Great Moravian Period, systematically excavated fortified settlement in Divinka became the center of power of the area. The development of fortifications was recorded until the modern period. In Divinka-Divina, for the first time in the region, a medieval stronghold from the end of the 13th century was discovered, younger castles in the

Kysucká vrchovina were characterized, great attention was paid to the development of Budatín Castle, also the modern fortress system of the Jablunkov Pass. The study of later settlement focused on the phasing of the village establishment in Kysuce region, the plan types of villages, the legal form of village settlements and their administration. The extensive catalogue work was focused on data from the research of to date the largest Medieval village area in Slovakia in Nedeza. The basic goals of the project were successfully fulfilled.